

מראי מקומות- בבא מציעא קט"ו

- (א) תריץ הכי, וכי מאחר שמחזירין, למה ממשכנין מעיקרא, וכו'- הק' תוס', לפי"ז סכ"ס למה חוזרין וממשכנין. ותי' שהוא כדי שלא יוכל הלוח לכופור, וממהר לפרוע, כי מתבייש שבכל יום ויום מחזירין משכונו, וכו', אבל לא הי' רוצה לתרץ כן על קו' הגמ' למה משכנו מעיקרא, דעדיפא מיני' משני. וע' בחי' רעק"א על משניות (עט) מש"כ ליישב באו"א למה הגמ' לא הי' יכול ליישב כן מעיקרא.
- (ב) אבל אתה נכנס לביתו של ערב- כ' השטמ"ק בשם ר' יהונתן, דמה דהתיר התורה ליכנס בביתו של ערב, היינו משום דכיון דלא רצה להלוות לו אלא ע"י ערב, א"כ מה שנכנס בביתו של ערב הו"ל כמו שמשכנו בשעת הלואה, ובכה"ג מותר ליכנס לביתו (וע' בקובץ שיטות קמאי לעיל [קיד:]: שכ' דמה דיכול ליכנס לביתו לתפוס משכון בשעת הלואה, היינו משום שעל דעת כן הלוחו, ולא סמך על אמונתו, וי"ל דכן הו' כוונת ר' יהונתן כאן).
- (ג) וכן הוא אומר לקח בגדו כי ערב זר- הק' הכוס הישועות, לכאו' הו"ל קרא לקרא, ואחר שהביא הילפותא מן התורה, למה צריך להביא מן הכתובים. ותי' דמן הפסוק דכתי' בתורה הי' יכול לדייק איפכא, והיינו דלבייתו אי אתה נכנס, אבל עכ"פ בחוץ תעמוד, אבל בערב אפי' בחוץ לא, ובאמת מן הסברא נאמר כן, שהרי הלוח שאני שעשה לו הטובה, משא"כ בערב, לכן הביא הגמ' קרא דמשלי, לגלות דאף הערב נשתעבד לקחת את בגדו, וממילא יש לדייק מקרא בתורה דיכול אף ליכנס לתוך ביתו.
- (ד) לצד שני, לביתו וכו'- כ' הכוס הישועות, דמה דנקט הגמ' לשון לצד שני, ולא דבר אחר, כמו בכל מקום, היינו משום דאין דרשה א' סותר להאחר, וא"כ י"ל דשניהם אמת, ואין חולקים אהדדי, ושניהם להלכה.
- (ה) אבל אתה נכנס לשכר כתף לשכר חמר, וכו'- ע' בטור (חו"מ צ"ז, כ"ט) שהביא מהרמ"ה דזהו דוקא לענין ליכנס לביתו, אבל לענין סידור והשבת העבוט, וכו', דין זה שייך גם בשכר כתף, וכו'. אבל מהספר התרומות הביא דגם לענין סידור והשבת העבוט אין דינם כהלואה ממש, ואין צריכים סידור, וגם אי"צ להחזיר העבוט להם.
- (ו) אלמנה, וכו', אין ממשכנין אותה- ע' ברעק"א שהביא מהסמ"ע (חו"מ צ"ז, כ"ב) שכ' דנקט אלמנה לפי שאין לה עוזר ותומך, לא מבעלה ולא מאביה, שכבר יצאה מרשותו, וה"ה גרושה. ולאפוקי בתולה שהיא ברשות אביה, דיכול למשכן אותה. והביא עוד דעת הש"ך (שם, א') דרק אלמנה, לפי שלבה שבור ודאוג, משא"כ גרושה. ומהט"ז הביא דאפי' בתולה בכלל האיסור, דכי היכי דלר"ש שייך הטעם דמשיאה שם רע בשכנותיה, ממילא ה"ה בתולה, ולא מצינו דת"ק פליג על ר"ש בהא, ולכן י"ל דגם לת"ק הדין כן, דה"ה בתולה. ומה שנקט התורה אלמנה, היינו משום דדרך אלמנה להיות עוסקת במשא ומתן, משא"כ בתולה. אולם ע' בתומים (שם, ח') שכ' דח"ו לשנות קוצו של יו"ד ממה דכתי' בתורה, ואין מוסיפין כלל, ואם התורה אמרה אלמנה, ולא קיבלו ודרשו חז"ל מהי"ג מדות להוסיף ע"ז, ושפיר מסתבר לומר שהוא באלמנה דוקא, וכמש"כ הש"ך, דדמעתה על לחי', א"כ מהכ"ת להוסיף ע"ז.
- (ז) אין ממשכנים אותה- כ' בחי' הר"ן בשם הרמב"ם (מלוה ג', א') דמה דאין ממשכנים אותה, היינו אפי' בשעת הלואה. אבל כ' הר"ן דזה אינו מחוור, דבשעת הלואה הרי היא כמוכרת ושרי, וכש"כ לדעת ר' שמעון דס"ל דטעם המצוה הוא משם שאתה משיאה שם רע בשכנותיה, הרי אם משכנה בשעת הלואה אינו חייב להחזירה לה, וא"כ אין שייך האיסור כלל.

האחרון, כיון שאינו ראוי למלאכה בפנ"ע (ואולם מבואר מדברי תוס' דלא ס"ל כן, אלא דאם היו מתרים אותו בכל א' הי' לוקה בשביל כ"א).

(ב) **ולא ריחים ורכב בלבד אמרו, אלא כל דבר שעושים בו אוכל נפש, שנא' כי נפש הוא חובל-** הק' המאירי, איך לוקה על כי נפש הוא חובל, הרי לאו שבכללות הוא (וע' בתוס' [ד"ה אמר] דכ' דר' הונא ס"ל דלוקין על לאו שבכללות). וע"ש שהאריך בענין לאו שבכללות, ותמצית דבריו הוא דמה דאמרי' דלאו שבכללות אין לוקין עליו, היינו היכא דהלאו כולל ענינים הרבה חלוקים זה מזה, ושאינן זה ממיין זה, ולא נזכר א' מהם בפרט באותו הלאו, כמו לא תאכלו על הדם, דדרשי' הרבה דברים ממנה, כמו שאין ב"ד יכול לטעום כלום באותו יום שהורגין את הנפש, וגם שאסור לאכול בבקר קודם שיתפלל, וכן אסור להברות קרובי הרוגי ב"ד. וכל העושה א' מאלו אינו לוקה, משום דהוי לאו שבכללות. והיכא דהתורה פירטה איזה מהם וכלל השאר, הרי כמו דלוקה על מה שנפרט, כן לוקה על השאר, וכמו הא דהכא [כן נראה בכונתו].

(ג) **אמר ר' הונא חובל ריחים לוקה שתיים, משום ריחים ומשום כי נפש הוא חובל-** ע' בתוס' (ד"ה וחייב) דכ' בתוך דבריו דמה שאינו לוקה משום לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו, היינו משום דהוי לאו הניתק לעשה, דהא כתיב השב תשיב. וע' בקצות (צ"ז, ג') שהביא מהרמב"ם דג"כ כ' כן, דאינו לוקה על הלאו דלא תבא כיון דניתק לעשה הוא. והק' הקצות, הרי הא דהלאו ניתק לעשה הוא אינו אלא בעני, אבל בעשיר אינו ניתק לעשה, וא"כ למה אינו לוקה היכא דנוטל עבוט מבית עשיר. והביא מהט"ז לתרץ ע"פ דברי התוס' בחולין (פב:) דכ' דהיכא דהלאו כולל גם אופן שהוא ניתק לעשה, אז אפי' באופן שאינו ניתק לעשה אינו לוקה. וא"כ י"ל דה"ה כאן, כיון דהלאו כולל גם עני, דהוי ניתק לעשה, א"כ גם בעשיר, דאינו ניתק לעשה, הדין הוא דאינו לוקה. אלא דהק' הקצות דהא כאן הדין הוא דאף בעני שייך מלקות, היכא דהמשכון נאבד או נשרף, וא"כ

(ח) **בגד אלמנה- כ' רעק"א** דמסתימת כל הפוסקים משמע דמה דאמרה תורה "בגד" לאו דוקא, וה"ה דכל מה דממשכנין אין ממשכנין מאלמנה, דמ"ש. אולם הביא דהשלטי גבורים שהביא מהריא"ז דמה שאמרה התורה בגד דוקא הוא, דרק בגד וכל מה שהוא בכלל בגד, וכגון מצעותיה וכו', יש בה דין דאין ממשכנין אלמנה, אבל שאר כליה, כגון כוס של כסף וכדו', בזה שפיר ממשכנין אף באלמנה. וכ' הרש"ש דאולי מה שסתמו כל הפוסקים דה"ה בכל הכלים שייך איסור זו, אה"נ דאינו אלא מדרבנן (וע"ש עוד דהעיר דלפי שי' תנא דבי ר' ישמעאל דכל מקום שאמרה תורה בגד היינו צמר ופשתים, א"כ לימא דה"ה כאן, דאין איסור מדאורייתא אלא בצמר ופשתים, ואולי אה"נ, וצ"ע).

(ט) **ואתה משיאה שם רע בשכנותיה- כ' החכמת מנוח דאפי' אם אשה היא המלוה, דלכאוו אין שייך להשיאה שם רע בשכנותיה, מ"מ אסור משום שאינו יכולה לחבול המשכון אלא ע"י שליח ב"ד, שהוא איש, וא"כ ממילא שייך להשיאה שם רע. וכ' אפי' אם שליח ב"ד הוי אשה, מ"מ יהי' ב"ד צריכים לעסוק בכל יום עם נשים, ושייך בזה שם רע.**

(י) **לא יסור דכ' רחמנא ל"ל, אפי' א' ומסירה את לבו הרי זה לא ישאנה- וא"כ, ע"כ מה שחי' התורה דלא ירבה לו נשים, היינו אפי' אם אינן מסירות את לבו. וע' ביד רמה בסנהדרין (כא.), דביאר דטעם האיסור הוא משום דאם הרבה, סופן להסיר את לבו (דהיינו, אפי' נשים דבפשטות אינן מסירות לבו, אם הרבה מהן יש לחוש שיסורו לבו).**

(יא) **החובל את הריחים עובר משום לא תעשה וחייב משום שני כלים- אי' בהערות להגרי"ש, דנראה פשוט דכל האיסור שייך רק באופן שכל חלק בפני עצמו ראוי למלאכה כל דהו, דבלא זה לא מסתבר כלל שיעבור על כל חלק וחלק בפני עצמו, וכנראה שיש איזה שימוש מלאכה לריחיים בפנ"ע ולרכב בפנ"ע. אולם המהדיר הביא מהפנים יפות ומהמנחת חינוך דהיכא דחובל הריחיים והרכב בזה אחר זה שאינו עובר על**

בכל הלאו שייך ניתק לעשה, והניח בצ"ע. אבל בנמוקי יוסף (ע. בדפיו) כ' דבאמת לוקה גם על הלאו דלא תבא אל ביתו, ומה דלא הזכירו ר' הונא ור' יהודה, היינו משום דעכשיו הגמ' קחשיב הלאוין דאיתא בריחים, אבל הלאוין דאי' בכל הכלים, לא חשיב.

(ד) כי נפש הוא חובל לשאר דברים הוא דאתא- הק' התוס' הרא"ש, לר' הונא איך יודעין שאר דברים. ותי' "וי"ל אע"ג דאתי לשאר דברים, משתעי נמי מיני' שפיר רחים ורכב כדפרש"י לקמן, א"נ י"ל דילפי' שאר כלים מרחים ורכב, ואע"ג דבמתני' דריש לי' מכי נפש הוא חובל, לסימנא בעלמא נקטי'".

(טו) אלא דכי נפש הוא חובל יתירא הוא- פרש"י, הוי יתורא ללאו משום שאר דברים, וכיון דיתירא הוא ללאו, וכ' התורה באופן סתמא, שדיי' נמי אריחים ורכב, שאין לך להוציאם ממשמעות כי נפש הוא חובל. וע' ברמב"ן דכ' דלפי ר' הונא בכל שני כלים, אפי' בשאר כלים שאינם שייכים להדדי כלל, כגון סכין של שחיטה ומחרישה, אינו לוקה אלא א', כמו שלא לקי על ריחים ורכב אלא א' משום כי נפש הוא חובל (מלבד מה שלוקה ברכב וריחים משום שפירט התורה רכב וריחים). דאם הי' לוקה משום כי נפש לכל כלי וכלי, א"כ למה אינו לוקה עוד שנים ברכב וריחים משום כי נפש הוא חובל, אע"כ כי נפש הוא חובל חד לאו הוא דכולל כל מה שחובל ממנו, ואינו לוקה אלא א'. וכל זה לר"ה, אבל לר"י, י"ל דכי נפש הוא חובל מרבה דשאר דברים הו"ל כמו ריחים ורכב, ולכן בשאר דברים שפיר לוקה שתים כשנוטל ב' כלים.